

ANTROJI DALIS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

DRAUGAS

Saturday supplement

1998 m. sausio mėn. 24 d. / January 24, 1998

Nr. 17(4)

KERTINĖ PARAŠTĖ

Olimpo kalne žėrintis Meno kultūros centras

Taip pavadino televizija ir Amerikos didžioji spauda. Tik, kad ir lietuviškai visuomenei bei meno srities kultūrininkams idomu susipažinti su pasaulinio masto kultūros Mecca — šventove — pastatyta greta Los Angeles, prabangiam Brentwood kalnyne.

Is vakarų pusės — vaizdas į Ramųjį vandenyną, o iš rytų — į Los Angeles miesto panoramą; tai virš San Diego greitkelio, (405) jungiančio San Francisco ir San Diego miestus. Šis bilijoninis Kultūros centras pastatytas ant sunkiai prieinamo 110 akrų kalnuoto tereno, alyvos magnato Paul Getty lėšomis, kuris savo turtą testamentu paskyrė meno, kultūros ir humanizmo idėjų puoselėjimui.

Kilnus turtovalis Paul Getty mirė būdamas 83 metų (1976 m. birželio 6 d.) Sutton pilyje, Anglijoje. Jaunystėje buvęs ne- nuorama — švaistūnas. Buvo vedęs penkis kartus. Vėlyvesnia- miame amžiuje pasidarė gan taupus, net savotiškas asketas.

Alyvos magnatui Paul Getty mirus, jo palikimui adminis- truoti 1981 metais pakviestas di- delį ekonominį patyrimą turįs Harold M. Williams. Jam buvo didelis rūpestis, kaip tinkamiausiai šį turtą panaudojus, būtų meno ir kultūros labui.

Is pradžių apsispręsta pra- plėsti esamą Santa Monica kal- nyne Malibu viduramžių meno muziejų, pastatytą 1974 metais ant 65 akrų žemės sklypo, kai- navusio 18 milijonų dolerių, Ro- mos laikų stiliumi, pagal Villa dei Papi, Herculaneum, Itali- joje. Bet dėl sklypo ribotumo su- manyta kitur jungti šį vidur- amžių ir moderniojo meno mu- ziejų bei ir kitas po visą Los Angeles miestą išlaikytas Paul Getty meno ir kultūros institucijas. Sujungti į vieną kompleksą, efektyvesnei menų ir kultūros koordinuotai veiklai.

Po intensyvios paieškos, Paul Getty muziejaus prezidentas Harold M. Williams 1983 me- tais paskelbė, kad Meno kul- tūros centras bus statomas Brentwood'e, Los Angeles prie- miesčio kalnuotame terene, virš 110 akrų sklypą ir dar 600 akrų ateičiai, pradėta ieškoti, kon- kursiniu būdu, tinkamos archi- tektūrinės firmos su didele pro- fesine patirtimi. Pakviestas pa- saulinio rango 33 firmos. Po di- delės atrankos, išrinktuju tapo New York'o architekto Richard Meier firma. Architektūrinis, inžinerinis bei grunto tyrimais ir viso numatyto komplekso igy- vendinimas užtruko beveik 14 metų.

Meno kultūros centro kom- pleksą sudarė, be muziejaus, dar penkis kitos skirtingų pa- skirčių institucijos: Meno pa- minklų priežiūros ir apsaugos institutas, Meno srities studijų institutas, Mokslinis menų tyri- mo institutas, Menų puoselė- jimo ir informacijos institutas, Meno muziejų administracijos ir skirstomų stipendijų insti- tutas.

Kiek teko patirti iš spaudos atsiliepimų apie šį nepaprastą pasaulinio dėmesio bilijoninės vertės Meno kultūros centrą, su 4.5 bilijonų dolerių dispo- nuojamu turtu, tai būsiąs vie- nas iš turtingiausių pasaulyje.

Architekto Richard Meier ta- lentas spaudos kritikų beveik adoruojamas — už komplikuo- tą Meno kultūros centro harmo- ningą, naujovinio stiliaus sprendimą, nepaisant milžiniš- kų finansinių resursų ir aiš- specifinių sričių genialių kon- sultantų įvairiems architektū- rinio apipavidalinimo aspek- tams, kaip, pvz., komplekso ap- želdinimui, panaudojant 180,000 įvairių rūšių medžių, tinkančių

(Nukelta į 2 psl.)

Balys Sruoga — Aitvaras Didysis

PILYPAS NARUTIS

Kazkieno įsakymu gimdamas žmogus veržiasi į kūrį, ver- žiasi nesustabdomai. Ar yra ko- kia nors jėga, kuri galėtų užslo- pinti žmogaus kūrybą? Kūrybi- nę jėgą atskiria žmogų nuo gamtos, yra suaugusi su pri- gimtimi, ir kaip medis auga aukštyn, taip kūryba veržiasi nesustabdomai. Suaugusi su žmogaus prigimtimi, kūrybos jėga kartais susiduria su stab- džiais, trukdančiais kūrybą. Ir štai kyla žemiškos tikrovės, laisvės ir vergovės priešpriešos.

Zinoma, mums sunku įsiverž- ti į Aukščiausiosios būtybės pa- slaptis. Bet lygiai sunku įsiveržti žmogui į žmogų, į kito žmogaus sprendimus, kartais gerus, kar- tais blogus, suprasti ir numa- tyti.

Spaudoje klausima, o Vaka- rų pasaulyje žmonės net nesu- pranta, kodėl lietuviai, Sovietų frontui artėjant, organizavosi pasipriešinti ypatingu būdu — ginklu, ir priešinosi, kaip nie- kur kitur pasaulyje. Lietuvos miškuose ginkluotai kariauda- mi gynėsi partizanai prieš oku- pantus iki 1954 metų. Ameri- koi, augusiam laisvėje žmogui, labai nesuprantama, kaip gali žmogus kariauti, aiškiai žino- damas, kad žus. OSI valdinin- kas klausinėjo mane: „Kodėl jūs sukilote 1941 metais? Negi jus galvojote, kad laimėsite prieš sovietus arba vokiečius?“

Štai ir profesorius Balys Sruoga, kaip ir profesorius Vla- das Jurgutis, vos Raudonosios armijos apdriksusiems karei- viams vokiečius nustūmus į va- karus, išsilaisvinę iš kacetų, at- sidūrę užfrontėje, be jokių ypatingesnių svarstymų grįžo į Lietuvą. Jurgutis prabilo: „Tegu Sovietai mane veža į Sibirą per prievartą, aš pats savo noru iš Lietuvos nesitraukiau“. Sruoga, kaip ir Jonas Noreika, žinojo, kad jo žmona ir dukra ne Lietu- voje, o yra vakaruose, nesvarstė kitos galimybės, o tik į Lietuvą atgal. Kai kiti laikė, jog tai yra savanoriškas lindimas atgal į vergovę, jie vergovės baimę sa- vyje nuslopino.

Taip iš nacių prievartos, kaip Vladas Jurgutis, taip ir Balys

Sruoga ir kiti, vėl patys veržėsi atgal į jau žinomą sovietinę ver- govinę prievartą. O anuo metu tai nebuvo paprastas grįžimas į Lietuvą, reikėjo prasiveržti per jau naujai pastatytą geležinę uždangą, KGB tardymus. Bura- gas, Valenta buvo nuvežti tie- siog į Sibirą. Tai priklausė nuo to, koks KGB-istas tardė. Grįžti į Lietuvą anuo metu (1945-1946 metais) buvo taip pat rizikinga kaip veržtis į vakarus.

Protėviai prieš porą tūkstan- čių metų, įsikūrę Nemuno ba- seine, dvasinė savo būseną visi- ko patenkinti, ramūs, kūry- bingi, didelėmis dvasinėmis vertybėmis, savo religine išmi- ntimi, siekė ir sukūrė didžiū- sinių turtų. Dvasia lietuviai per tūkstantį metų labiau tur- tėjo negu medžiagiais išradi- mais, nors, pavyzdžiui, kirvis išrastas lietuvių ir, kaip geolo- gai sampratauja, iš lietuvių kir- vį ir tą žodį paveldėjo suomiai. Bet lietuviškais papročiais, rau- domis, dainomis, šokiais, savo dvasinė kūryba tauta turėjo.

Toji dvasinė kūryba buvo toji jė- ga, jungusi tautą ir, jai pajutus grėsmę tai kūrybai, jungusi į valstybę kariauti su priešais. Manau, kad būdinga lietuviams yra tai, kad ne patys sugalvojo eiti kariauti, užkariauti kitus ir kitų žemes, ir vergų turėti jie nenorėjo, bet tik kitų užpulti lietuviai susivienijo ir tuos, no- rinčius Lietuvą užkariauti nu- galėdami, išsipleto nuo Baltijos iki Juodųjų jūrų. Lietuviuose nenoras kitus vergais laikyti yra labai būdingas bruožas, o gal jį galima laikyti ir silpnybe. Lietuvis kariauja tik tada, kada kiti jį užpuola, bet savyje noro kariauti ir kitus paversti ne- turi. Lietuvis Lietuvoje nuo se- nu laikų gerbia svetimtautius kaip svečius.

Ir štai, kai žvelgiame į Balio Sruogos dramas, kur Vytauto paunksnyje vystosi politinės aistros, jis parodo tą lietuvių būdingą bruožą, kad lietuviai labai tauriai žvelgia į savo prie- šus. Nugalėtieji priešai, likę Lietuvoje svetimtautiais, ger- biami kaip svečiai. Net ir šian- dien laisva Lietuva savo buvu- siams kolonizantams (ir ru- sams, ir lenkams) net didesnes teises suteikia, negu patys lie- tuviai jų turi.

Is kacetų išsilaisvinęs Balys Sruoga grįžo į Vilnių. Čia ran- da kai kuriuos buvusius drau- gus, bet jau prisitaikiusius prie okupanto, pasikeitusius, kurie jam, profesorui Vilniaus uni- versitete, įsako pasidaryti stu- dentu ir mokyti marksizmo ir leninizmo, lankyti paskaitas, jei nori turėti tarnybą ir bent pa- valgymui užsidirbti.

Is nacių kacetų išsivadavęs Sruoga grįžo vėl į sovietinį prie- vartinį jungą, kurį jau pažinojo. Okupantas žinojo Sruogos ga- bumus ir jo galingą plunksną ir kad ką jis parašys, juo žmonės tikės. Jį vertė rašyti. Taip, kaip vertė jį lankyti marksiz- mo-leninizmo paskaitas, taip diktuoja specialiai pristatyti „draugai“ jam, ką ir kaip jis turi rašyti. Jis delsia. Galiau-

Balys Sruoga (1896-1947)

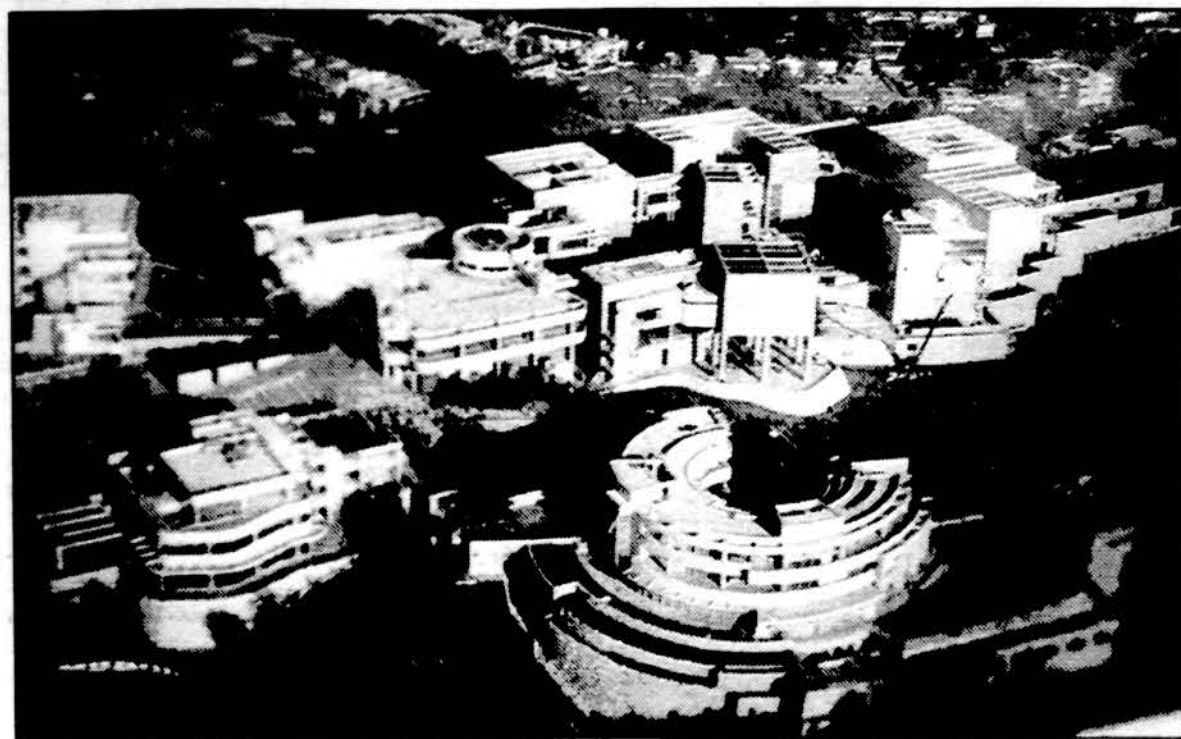
siai rašo jis apie Stutthofą — „Dievų mišką“. Rašo jis ir bijo. Ko jis bijo?

Sruogos mintijimų objektas yra žmogus. Jis nori aprašyti visus žmones, stovėjusius prie mirties patalo. Kiek draugų, kentėjusių su juo kartu! Bet ar galima apie juos rašyti? Galiau- siai jis sugalvoja. Ką Sruoga sumini savo knygoje? Sumini tik nukankintus draugus ir Jo- ną — bambizu vadinamą. Tai ir viskas. Nors Sruoga taip megs- ta žmones charakterizuoti, bet nusprendžia kartu kentėjusių draugų, nei numylėtų Aitvarų, neminėti. Sruoga žino, kad su- minėjus kokį draugą, tuoj pris- statys KGB ir prasidės tardy- mai: nesibaigiantys klausimai apie sumintą žmogų. Vienin- telė išeitis buvo — knygą rašyti, o apie draugus nutylėti. Įsakiu-

sieji Sruogai knygą rašyti buvo labai nepatenkinti ir Balį Sruo- gą išbura: „Nesivadovaudamas marksistine-leninistine pasau- lėžiūra, 'Dievų miško' autorius negalėjo giliau pažvelgti savo veikale aprašomų įvykių pras- mės...“ (p. 7).

Balio Sruogos kūrybinė galia nacių kacetė nenurimo. Nemėgo jis kalbėti: iš darbų grįžęs susi- guždavo savo kamputyje (vie- nuoliktame barake, kur buvo visi Lietuvos įkaltai, buvo mie- gamasis, kur stovėjo dviejų aukštų lovų gretos) prie lovos, mastydavo. Išjudindavo jį drau- gai, tik prakalbindami tam tik- rais klausimais: „Profesoriau, ar teja šventė (Kalėdos, Vasario šešioliktoji arba Velykos... arba kokios nors sukaktuvės)? Noriu parašyti (eileraštį, novelę, arba ką nors...). Kaip jums atrodo?..."

(Nukelta į 3 psl.)

Neseniai atidarytas bilijoninis Paul Getty Meno kultūros centras Brentwood, California.

Lietuvių literatūros klasiko Balio Sruogos biustas, sukurtas skulptoriaus Giedriaus Plechavičiaus, 1997 m. spau- slio 16 d. atidengtas Birštone — minint rašytojo mirties 50 metų sukaktį.

Gedimino Sytyčiaus nuotrauka

Apie nutrūkusią grandį ir perskeltą taure

NIJOLĖ JANKUTĖ

Gera žinoma posakį — neskaityk gerų knygų, tik geriausias — būtų galima pakeisti — neskaityk idomių knygų, tik įdomiausias. Mintimis apie vieną iš tokių „idomių“ noriu pasidalinti. Tai Riane Eisler *The Chalice and the Blade*, laisvai vertiant, „Taurė ir kardas“ — žmonijos istorija, žmonijos ateitis.

Riane Eisler, advokatė, plačiai žinoma mokslininkė, pasaulinės taikos idėjos skleidėja, aktyvi feministiniame sąjūdyje, pagraisėjusi paskaitininkė moters teisių temomis, keleto knygų autorė, žmonijos proistorės tyrinėtoja, giliai susipažinusi su archeologija, mitologija, įvairiomis religijomis. *The Chalice and the Blade* yra žmonijos istorijos ir proistorės (siekiančios net Akmens amžių) nauja ir kontroversinė interpretacija.

Autorė gabi, nepaprastai įdomiai ir įtaigiai piešia tų ankstyvųjų žmonijos amžių paveikslą. Sėdama įrodymus iš literatūros, meno, archeologijos ir religijų, autorė sukuria labai įtikinamą hipotezę: ilgas amžius trukusi taika ir gerovė, padėjusios pagrindus ateities civilizacijoms, buvo išdava taikių, lygiateisių bendruomenių.

Ankstyvoje vaikystėje, Austrijoje, patyrusi nacių persekiojimus, Riane Eisler emė gvil-denti amžiną klausimą: kodėl žmonės skriaudžia vienas kitą? Kodėl žmonija tokia nežmoniška pati sau? Iš visų žemės tvartinių tik žmogus, išvystęs ir pasiekęs jokiai kitai rūšiai neprieinamas menų, mokslų bei technologijos aukštumas, atsirado savo paties sukurtoje susinaikinimo grėsmėje? Ji rašo: „Esi įsitikinusi, kad mes artinamės prie evoliucinės kryžkelės. Krypties pasirinkimas žmonijai kritiškas. Bet kuria kryptimi pasukti?“

Šių klausimų kankinama, Eisler emė ieškoti atsakymo ne tik civilizacijos istorijoje, bet dar labiau žmonijos proistorėje, gilindamasi į archeologiją, mitologiją, religijas. Visos šios studijos jai rodo, kad ne tik dabartinės tautos, būtų jos valdomos demokratiškai, socialistiškai, komunistiškai ar vegetuotų vadinamam „trečiajam pasauliui“, bet ir senovės asyrai, romėnai, vikingai, hunai, krikščionys su kryžiaus karais, visi beproteiškai ginklavosi, kovėsi, kariavo, žudė. Kaip žmonijai zengti pirmyn? Kokie pakitimai turigali įvykti bendruomenių struktūroje, kad žmonija galėtų pasikeisti iš kariaujančios į taikią? Iš griau-nančios į statančią?

Surinkusi gausius faktus iš istorijos, religijų, meno, archeologijos, istorijos ir kitų sričių, Eisler daro išvadą, kad nei karas, nei įtampa tarp žmonijos lyčių nėra biologiškai ar meta-fiziškai apspręstas žmogiškumo bruožas. Geresnė žmonijos ateitis yra tikra galimybė, kurios šaknys glūdi seniausioje žmonijos proistorėje. Priėjusi šios išvados, autorė žvelgia į žmo-niją holistiniu žvilgsniu, t.y. ne-skirstydama jos į vyrus ir mo-teris, bet rasdama žmonių bendruomenėse du pagrindinius mo-delius: dominavimą ir partne-rystę.

Dominuojanti bendruomenė, būtų tai patriarchatas ar matriarchatas, visada teikia pir-menybę vienai pusei savo narių kitos pusės sąskaita. Partne-rystė tačiau žmoniją jungia, įvairių jos skirtumų nelaikydama nei menkaverčiais, nei ver-tingais.

Knygos pavadinimas, kaip autorė sako, kilęs po ilgų stu-dijų ir tyrinėjimų priejus išva-dos, kad tolimoje Vakarų civi-lizacijos proistorėje įvyko kul-

Marija Gimbutienė atsilankymo Vilniuje metu.

Algirdo Pilvelio nuotrauka

tūrinė evoliucija. Tikriaus, revo-lucija. Bendruomenės, kurios garbino ir gerbė gyvybę duodan-čias, globojantias, ugdančias vi-satas jėgas, buvo paverptos kla-jojančių gentių, garbinančių gy-vybę naikinančias jėgas. Čia autorė ima cituoti lietuvių moks-lininkę, garsiąją archeologę Ma-riją Gimbutienę, kuri tas do-minuojančias gentis pavadino „žudančia kardo (ašmens?) jė-ga“.

Ilgą laiką archeologai puose-lėjo teoriją, kad žmonijos civi-lizacijos lopšys esanti Mesopota-mija. Tik po Antrojo pasaulinio karo, kada su ištobulėjusios technikos pagalba (kaip datavi-mas su „radio-carbon“), arche-ologijos mokslas emėsi sistema-tingo proistorės tyrinėjimo, se-nosios teorijos užleido vietą naujiems faktiškiesiems atradi-mams. Iš proistorės rūkų iškilo netikėti Naujojo akmens am-žiaus vaizdai. Būtent, beveik dešimt tūkstančių metų pr. Kr. žmonės jau kultivavo laukus, mokojo juos drekinai, laikė pri-jaukintus gyvulius, audė, lipdė

puodus, piešė paveikslus, ga-limino papuošalus ir turėjo komplikuo-tą religinių simbolių bei ritualų sistemą. Sistematin-gi, dokumentuoti kasinėjimai perkelė žmonijos civilizaciją iš Mesopotamijos į Europos šiaurę — Čekiją, Lenkiją, Ukrainą. Čia Riane Eisler grįžta prie Ma-rijos Gimbutienės teorijų, pa-grįstų atradimų faktais.

Senoji Europa ir jos Deivė

Senosios Europos gyventojai būvę sėslūs ir taikūs. Marijos Gimbutienės glieji kasinėjimai niekur nerado karo žymių. Tos senosios bendruomenės gyvenu-mas su „radio-carbon“, arche-ologijos mokslas emėsi sistema-tingo proistorės tyrinėjimo, se-nosios teorijos užleido vietą naujiems faktiškiesiems atradi-mams. Iš proistorės rūkų iškilo netikėti Naujojo akmens am-žiaus vaizdai. Būtent, beveik dešimt tūkstančių metų pr. Kr. žmonės jau kultivavo laukus, mokojo juos drekinai, laikė pri-jaukintus gyvulius, audė, lipdė

tavę vieną kitą lygiai.

„Kad nuolatiniai karai ir įtampa tarp lyčių nėra žmogiš-koji prigimtis, kaip esam ipra-tinti galvoti“, rašo autorė, „aki-vaizdžiai parodė Marija Gim-butienė, įžymioji archeomitol-gijos pionierė“.

Senosios Europos gyventojai garbino moteriškos lyties jėgą — Deivę. Proistorės bendruo-menės mums paliko gana tur-tingą meno išdirbinių lobyną. (Gimbutienės sudaryti sąrašai turi 30,000 skulptūrų, rituali-nių indų, puošmenų.) Tūkstan-čiai tų išdirbinių kartoją vieną temą — Deivę. Tai nešėcios, gim-dančios, žindančios, globojan-čios moters figūros.

Riane Eisler pabrėžia faktą, kad daugelyje pasaulio tautų, jau istoriniame laike, buvo gar-binama Deivė Motina, kaip gy-vybės šaltinis. Vienas iš jos ma-nifestacijų — žaltys (gyvatė). Čia savaimė ateina mintin lie-tuvių Žemyna-Motinėle-Ziedke-lėle ir liaudies garbintas žaltys. Jau pats žodis gyvatė lietuvių kalboje siejamas su gyvybe, gy-vastimi.

„Galvot, kad akmens amžiaus žmonės buvo religingi“, rašo au-torė, „būtų prašauti pro šalį, nes ne tik proistorės, bet ir se-nosios istorijos žmogaus religija buvo jo gyvenimas, o gyvenimas — religija“.

Mums, žengiantiems į 21-ąjį amžių, apstulbusiems nuo žmo-gaus proto pasiektų atradimų bei išradimų, tokia gyvenimo samprata nebeįmanoma. Šių laikų žmogaus religija, jei jis tokia iš viso pripažįsta, yra vi-siškai atjungta nuo gyvenimo. Gal todėl archeologai, istorikai ir kiti senovės tyrinėtojai Dei-vės-Motinos garbinimą laiko tik vaisingu kultu. Tokią išvadą Riane Eisler laiko lėkšta ir klaidinga.

„Būtų tas pats, kaip krikš-čionybę laikyti mirties kultu“, rašo ji, „nes krikščioniškojo me-no centrinis įvaizdis yra nukry-žiuojamas“.

Istorinių religijų dievybė ta-čiau yra vyriškos giminės (Yah-ve, Zeusas, Toras, Perkūnas) ir atspindi visuomenės santvarką — hierarchinę-patriarchinę. To-kioje santvarkoje moteris yra subordinuota vyrui pagal įsit-kinimą, kad tokia padėtis esan-ti nuo amžių „dievų ar Dievo nuspręsta“.

Kadangi proistorės, ypač Naujojo akmens amžiaus (ne-olito), archeologiniai tyrinėjimai rodo moteriškos dievybės kultą ir apskritai aktyvų moters da-lyvavimą gyvenime, mokslinin-kai dažnai aiškina, kad tai bu-vęs matriarchatas, žodžiu, vy-ras pajungtas moteriai.

„Jeigu ne tas, tai būtinai anas — yra mūsų laikų simplistinis sprendimas“, rašo autorė. Jau senovės filosofai perspėjo, kad įsitikinimas — jei ne baltas, tai juodas — veda į klaidingą rea-lybės sampratą.

Kad neolito laikų bendruome-nės tvarkėsi moterų-vyrų lygia-reikšmiu bendravimu, autorė duoda išsamių pavyzdžių, rem-damasi Marijos Gimbutienės ir kitų žymių archeologų atradi-mais. Čia ji cituoja Gimbutienę, būtent: „Proistorės mitologijoje moteriškasis ir vyriškasis pra-das reiškėsi kartu. Nei vienas nebuvo pajungtas kitam. Papil-dydami vienas kitą jie padvi-gubino savo galią“.

Europa aukštyn kojom

Kas, kaip ir kada apvertė pro-istorės bendruomenių taikią eg-zistenciją „aukštyn kojom“, Ri-ane Eisler bando įdomiai, plačiai ir kontroversiškai paaiškinti to-limesniuose knygos skyriuose. Ji panaudoja archeologinių tyri-nėjimų žemėlapius, duomenų santraukas, chronologines len-teles.

Maždaug 4,300 metais pr. Kr. senąją Europą, pagal Gimbutie-nės tyrinėjimų žemėlapi, uži-mančią pietryčių kraštą nuo Dniepro iki Viduržemio jūros, emė puldinėti vadinami kurga-nai. Tai buvo indoeuropiečiai-klaikojai, atkėlę nuo Volgos ir Juodosios jūros pakraščių.

Kurganai plūdė į senąją Eu-ropą trimis bangomis: 4,300 pr. Kr., 3,500 pr. Kr. ir 2,500 pr. Kr. Tai kitių, sėslųjų Europos bendruomenių gyvenimas nors ir labai pamažu, bet buvo nuo-sekliai ir totaliai pakeistas.

Kurganai užkariautojai garbi-no jėgą, kuri grobė, plėšė, pa-vergė. Kadangi taikiosioms bendruomenėms priklausė der-lingi žemės plotai, kuriuos daž-nai valdė moterys, užkariau-tojai stengėsi pakeisti jų au-toritetą ir atjungti jas nuo bet kokių socio-ekonominių spren-dimų bei atsakingų pozicijų.

Pamažu keitėsi senosios Eu-ropos gyvenimo būdas. Nebe žemdirbystės, bet karo technika gavo pirmenybę; stipriausi ir brutaliausi vyrai buvo garbi-nami kaip vadai ir karžygiai; ginklų technika tobulėjo; karin-gosios bendruomenės tvarkėsi pagal rangą; lygiateisiškumo grandis buvo sutraukta; taiką ir gyvybę globianči taurė jėgos kardu sudažyta. Anot autorės, „tai buvo didžiausias pervers-mas žmonijos kultūros evoliu-cijoje“. Moteriškąją dievybę pa-keitė vyriški dievai — destruk-tyvus ir baudžiantys.

Naujosios dievybės pavyzdžiu autorė laiko Senojo Testamento Dievą, hebrajų Yahve. Ji atkreipia dėmesį į Senajame Testamente aprašytus karus ir žu-dynes, kurias Dievo vardu vyk-dė klajokliai hebrajai, puldinė-dami sėslūs Kanaano gyven-tojus. Taip pat ir į elgesį su moterimis. Svetimautoja užmu-šama akmenimis, svetimautojas nebaidžiamas. Į prievartavimą žiūrima pro pirštus, nes mo-teris, būtų ji žmona, dukterė, se-suo ar marti, yra šeimos vyrų nuosavybė. Vienas iš nepatei-sinamai beširdiškų aprašymų Senajame Testamente, kuri au-torė cituoja, yra Pradžios kny-gos 19-ame perskyrime, 8 eilu-tė, kur Lotas, gindamas savo svečius vyrus nuo Sodomos pa-sileidėlių, sako: „Žiūrėkite, aš turiu dvi dukteris, kurios dar nėra pažinusių vyro. Leiskite man jas jums atvesti, darykite su jomis, kaip jums patinka, tik nedarykite nieko aniems vy-rams, nes jie įėjo po mano stogo pavėsiu“ (kun. Antano Rubšio vertimas iš hebrajų kalbos).

Skaitant šiuos žodžius, kyla ait-rus klausimas, kur buvo teviš-

Meno kultūros centras

(Atkelta iš 1 psl.)

tam plotui. Taip pat garso, ko-munikacijos, spalvų ir medžia-gų suderinimo, pastatų išorės ir vidaus spalvų suderinimui su eksponuojamu menu, vietovės drekinimo sistema ir daugelio kitų.

Richard Meier per paminkl-io muziejaus atidarymą visuo-menei architektūrinį kūrinių charakterizavo kaip lūžį seno-sios architektūrinės srovės į naujos išraiškos komplekso raišką. (Profesionalūs architek-tūros kritikai randa nemažai nesklaidumų Meierio naujos išraiškos stiliuje.)

Paul Getty muziejaus direk-torius John Walsh charakte-rizavo muziejaus kompleksą kaip neįkainojamos vertybės kūrinių žmonėms ir ateinan-čioms kartoms ne tik Amerikos, bet ir viso pasaulio.

1997 m. gruodžio 16 d. įvyko bilijoninio Paul Getty moder-nio meno komplekso atidary-mas, su muzika, dainom ir kitų pramoginių menų programa.

Labai puošni šventė, kurioje, be Amerikos kvietinių svečių, iš viso pasaulio dalyvavo dau-giau nei 700 delegatų.

Ta proga Paul Getty muzie-jaus prezidentas Harold M. Wil-liams šį pasaulinio masto Meno ir kultūros centrą padovanojo Los Angeles miestui. Ši dovana Los Angeles miestui suteikė tarptautinį dėmesį; tuo patiu ir miesto ekonomikai bus 1.4 bili-jono papildomų pajamų bei atsi-ras žmonėms 12,900 papil-domų darbų. Paul Getty muzie-jaus komplekso išlaikymas miestui nieko nekainuos, mu-ziejus pats save išlaikys iš 4.5 bilijono palikimo investicijų.

Muziejaus atidarymu metu Socialinės agentūros direkto-rius Jim Hubbard sveikinimo žodyje pažymėjo, kad vien tik

Magnatas Paul Getty (1893-1997)

menų puoselėjimo sričiai skir-tos tokios milžiniškos sumos, kai tuo tarpu pasaulyje esama tiek daug neaprupintų invalidų ir benamių jaunimo. Architek-tas Richard Meier jam oponuo-damas pabrėžė, kad Paul Getty muziejus esąs socialinio pobū-džio, ir būsiąs prieinamas visai žmonijai, kiekvienam žmogui.

Paul Getty muziejaus archi-tekto Richard Meier užduotis buvo sukurti meno ir kultūros centrą, be muziejaus dar ir ki-tus penkis institucinius pasta-tus, kurie tarpusavy sudarytų harmoningą vienetą, ir jame at-sispindėtų ne vien tik sterlinis modernizmas, o kartu ir klasi-kinės idėjos.

Besidomintiems Paul Getty Meno kultūros centru čia pri-dedu adresą: The Getty Center, 1200 Getty Center Drive, Brentwood, California 90049-1682. Dėl informacijos ir vietos rezervacijų skambinti: (310) 440-7300, (310) 440-7305 su klausos problemom.

Architektas Edmundas Arbas-Arbačiauskas

Knygos autorė Riane Eisler

kas gailėstis? Kur meilė ir ap-sauga savo nekaltam vaikui? Senojo Testamento rašytojas to-kiu Loto elgesiu visai nesistebi ir nesipiktina.

Autorė turi daug priekaištų Senajame Testamente dominuo-jančiai vyriai ir jos moralei. Ta morale visai panaši į dabartinės totalitarinių režimų moralę, bū-tų jie dešinieji fanatikai ar kai-

rieji ateistai: negalvok, primk, ką autoritetas liepia, nenorėk žinoti, nes busi nubasaus... .

Tukstantmetims slenkan-t, absoliuti vyriškos valdžia mote-rims ir vaikams didejo. Pats gražiausias gyvybės tęstinumo aktas — gimdymas buvo pradė-tas siesti su gėda ir nešvarumu. Moteris po gimdymo turėjo būti ritualiai „nušvarinta“, kad ga-lėtų įžengt į šventyklą (Leviti-cus 12).

Tik Naujojo Testamento Jė-zus yra gailėstingasis Dievas, kuris, priešingai tų laikų mo-ralei, moterį gerbia, myli, atlei-džia, užtaria. Tokie negirdėtai keisti Jėzaus žodžiai ir neiši-vaizduojamai keisti jo veiksmi kurstė fariziejų ir Rašto žinovų neapykantą.

Krikščionybėje Riane Eisler randa tik vieną Mariją, Dievo Motiną, kaip pagerbtą ir gar-bintą Moterį, tačiau, jos nuo-mone, mažareikšmė figūra. Ma-rijos rolė žmonijos atpirkime ir iš viso Dievo planas žmonijai, kurį krikščionybė skelbia, au-torė visai panaši į dabartinės totalitarinių režimų moralę, bū-tų jie dešinieji fanatikai ar kai-

Istorinė žmonija, jau įžen-gianti į 21-ąjį amžių, dar, kaip žinome iš patirties, negali susi-taikyti su mintimi, kad moteris yra lygiateisė-lygiavertė žmonijos pusė; kad 1/2 + 1/2 su-daro vienetą, nesanti ne tik gy-vybė ir tęstinumą, bet ir har-moniją žmogaus egzistencijai.

Nors lygiateisiškumo užuomi-nos iškilo Prancūzų revoliucijos metu ir pamažu buvo ugdomos, plečiamos tokių moterų, kaip JAV Abigail Adams, Elizabeth Stanton, Lucretia Moti, bet tik

(Nukelta į 4 psl.)

Vilniuje įsteigtas Vinco Krėvės muziejus

Vėly rudenį, pažymint Vinco Krėvės-Mickevičiaus gimimo 115 metines, Vilniuje, Tauro kalno papėdėje, buvo atidarytas šio mūsų literatūros klasiko memorialinis muziejus.

Prie namo Tauro g. 10, kur 1940-1944 metais, iki priverstinio pabėgimo į Vakarus, gyveno Vincas Krėvė, susirinkusiai sositinės ir kitų miestų bei rajonų šviesuomenės kalbėje Lietuvos rašytojų sąjungos pirmininkas Valentinas Sveticas, poetas Kazys Bradūnas, teatrologas A. Maknys ir kiti sakė, jog šis pastatas — tai žymi mūsų kultūros ir mokslo veikėjų memorialas. Greta Vinco Krėvės čia gyveno Vincas Mykolaitis-Putinas, Balys Sruoga, Vilniaus universiteto rektorius Mykolas Biržiška ir kiti šviesuoliai. Kaunietė poetė Danutė Vaskelaitė paskaitė Vincui Krėvei skirtą savo eilėraštį, parašytą Vinco Krėvės ir jo žmonos Marijos Onos palaikų pervežimui iš Philadelphia į jo gimtąjį Subartonių kaimą 1992 metais praga.

Kai muziejaus direktorius A. Chlebinskas atvėrė naujojo muziejaus duris ir susirinkusiuosius pakvietė apžiūrėti ekspozicijas, iš karto paaiškėjo, kad steigėjams pavyko, kiek tik įmanoma, atkurti Vinco Krėvės buto autentiškumą. Šiuo atžvilgiu ypač vertingas ir įdomus

Atidarant Vinco Krėvės muziejų Vilniuje, kalba poetas Kazys Bradūnas. Už jo — lietuvių liaudies melodijas groję Nijolė Vaitienė, Vilniaus pedagoginės mokyklos muzikantė.

Vytauto Miliūnauko nuotrauka

muziejaus kampelis — rašytojo darbo kabinetas. Jo pagrindinis motyvas, pasak A. Chlebinsko, — Vincas Krėvė: rašytojas, profesorius, mokslinių darbų bei leidinių redaktorius. Lankytojus sudomino Krėvės autentiškas senovinis ąžuolinis darbo stalas, prie kurio jis daugelį metų dirbo. Dėmesį atkreipia tokia detalė — ant šio stalo gulintis senas odinis aplankas su užrašu, liudijantiu, kad jį rašytojui

padovanojo Philadelphiaus lietuvių.

Greta — taip pat autentiškas stalelis su sena rašomąja mašinėle, kartu su Krėve iš Lietuvos iškeliavusia už Atlanto ir vėl sugrįžusia čia, dabar jau į jo memorialinį muziejų. Galbūt su šia mašinėle Philadelphiausje priverstinis išeivis Vincas Krėvė parašė *Dangaus ir žemės siūnus*, kitus savo veikalus. Stikliniame gaubte stovi taip

pat kartu su juo visuomet buvęs asmeninis laikrodis — keliauninkas, kuris, sako, sustojęs kartu su klasiko širdies plakimu.

Darbo kabineto sienų stenduose — Krėvės redaguoti leidiniai, rankraščiai, nuotraukos, dokumentai, atspindintys jo mokslinę ir pedagoginę veiklą Kauno Vytauto Didžiojo ir Vilniaus universitetuose. Čia pat — turtinga rašytojo biblioteka. Darbo kabineto centre — Vinco Krėvės pomirtinė kaukė, kuri iki muziejaus įrengimo buvo akylai saugoma Lietuvos rašytojų sąjungoje.

Autentiški Vinco Krėvės ir jo šeimos baldai stovi buvusioje svetainėje. Čia, o taip pat gretimame, buvusioje miegamajame kambaryje — daug rašytojų ir jo aplinką vaizduojančių fotonuotraukų, dokumentų, leidinių ir knygų, tarp jų — Vinco Krėvės atsiminimai: *Bolševikų invazija ir liaudies vyriausybė*. Profesorius Alberto Zalatoriaus parengta, ši knyga buvo išleista 1992 metais, o dar kitais — romanas *Miglose*, kurio antroji dalis iki tol gulėjo archyvuose.

Muziejaus darbuotojai lankytojams paaiškino, kad surenkant ir iš JAV pargabenant daugelį Vinco Krėvės asmeninių daiktų, dokumentų, rankraščių, kitų archyvinę vertybių ir juos perleidžiant muziejui,

daug pasidarbavo Vilniaus pedagoginio universiteto profesorius Albertas Zalatorius. Kaupiant ir saugant, o paskui perduodant muziejui Vinco Krėvės palikimą, taip pat daug pasidarbavo JAV Lietuvių Bendruomenės kultūros ir visuomenės veikėjai — dramaturgas Kostas Ostrauskas, literaturologas Vincas Maciūnas, Sniegė Jurskytė, Marija Paskeviciene, o ypač rašytojo dukrė Ona Aldona Krėvaitė-Mošinskienė; ji taip pat laiškais ir kitokiais būdais patarė, kaip geriau įrengti savo tėvo muziejų.

Muziejaus eksponatų kaupimas dar nebaigtas. Didesnėse — buvusio miegamajame patalpose numatoma eksponuoti „Šarūno“ ir „Skirgailos“ spektaklių scenografiją. Čia pat numatoma rengti seminarus, konferencijas, lankytojus supažindinti su garso įrašais, videofilmais ir skaidrėmis apie Vinco Krėvės gyvenimą ir veiklą. Muziejaus darbuotojai atliks taip pat mokslinius ir tiriamuosius darbus.

Susirinkusiems į muziejaus atidarymą Rašytojų sąjungos pirmininkas Valentinas Sveticas perskaitė rašytojo dukters Onos Aldonos Krėvaitės-Mošinskienės ta proga iš Philadelphiaus atsiųstą telegramą, kurioje ji, negalėjusi atvykti, nuoširdžiai dėkoja visiems, prisidėjusiems prie muziejaus įrengimo.

Algimantas Antanas Naujokaitis

Iš Vinco Krėvės muziejaus fondo

Danutė Vaskelaitė

VINCUI KRĖVEI

Rašyk, rašyk

Meilę Lietuvai, —
Kalba pelenai iš urnos,
Kalba šventų Jonų bažnyčios
Prigėsusioje tyloje — — —
Meilę
Kalnelių ritmui Aukštaitijoje
Ir Dainavos girių gražumui,
Jos dvasiai neišsenkančiai,
Ir Dievo dovanotom
Margaspalvėm drobėm —
Suvalkijos lygumom,
Ir Žemaitijos
Žalumai banguojančiai
Rašyk — — —

O varpo dūžiai

Laiką išmatuoja — — —

Grįžau į Lietuvą,
Tevynės meilės atlydetas,
Atgimusių tautos dainų apgobtas.
Grįžau į Lietuvą —
Atgimusių Tevynę
Amžiams
Šventoj žemelėj
Dainavos ilsetis —
Pušų žalios dainos
Ir padavimų šnabždesio giesmių
Klausytis

Dvi urnos,
Šviečiančios ugnim ant pakylės;
Rimtis gvazdikų,
Kaspinais balti auksinėm raidėm:
Vincui Krėvei...
Onai Marijai Krėvienei...

Ir visas turtas —
Lietuva.

Vilnius, 1992 X. 16

Sonata ir Rokas Zubovai koncertuos Lietuvoje

Šių metų vasario 14-28 dienomis Lietuvos koncertuoti vyks jau septynerius metus Čikagoje gyvenantys ir visiems mums, klasikinei muzikai gerbiantiems, puikiai pažįstami pianistai Sonata ir Rokas Zubovai. Lietuvoje Sonata ir Rokas gros solo koncertus Kaune ir Vilniuje, o taip pat su Vilniaus Styginių kvartetu koncertuos Klaipėdoje, Šiauliuose, Kaune ir užbaigs savo koncertinę kelionę koncertu su kvartetu Vilniaus Filharmonijos salėje. Šiems koncertams juos atgal į gimtinę pakvietė Lietuvos nacionalinė filharmonija ir Lietuvos muzikų rėmimo fondas. Zubovų fortepijoniniai rečitaliai Kaune ir Vilniuje simboliškai pavadinti „Sugrįžimai“, todėl norėtusi nors trumpai apžvelgti abiejų pianistų Amerikoje per septynerius metus nueitą kelią, nudirbtus darbus, pasiekimus.

Rokas ir Sonata Zubovai

kagoje ir kituose Amerikos miestuose esančių giminių, ir mūsų naujųjų lietuvių draugų, ypač Dailės ir Jurgio Anyšų, paramos — jie savo globėjiska meile ir rūpesčiu ne tik suteikė šiam monstriškai dideliame miestui šeimyniško jaukumo, bet ir atvėrė mums Čikagos „ne pirmame puslapyje“ esančius kultūrinius ir dvasinius lobius.

Taciau Zubovai ne tik sėmėsi, bet ir patys aktyviai prisidėjo, kuriant šį Čikagos kultūrinį veidą, ir ne vien tik Lietuvių Bendruomenės, „Draugo“, Lietuvių televizijos, JAV Kultūros tarybos organizuojamose renginiuose, lietuviškosiose salėse — Sonata ir Rokas koncertavo The Art Institute bei Čikagos Cultural Center, Beautiful Sound ir Lunar Cabaret salėse, Northwestern ir Roosevelt, De Paul ir St. Xavier universitetuose. Abiejų koncertai buvo transliuojami klasikinių radijo stočių, grota solo ir su dainininkais, su smuikininkais ir visokių sudėčių kamerinėse grupėse, Sonata net grojo su De Paul universiteto orkestru... Ir ne tik Čikagoje — aplankyti lietuviški telkiniai nuo Seattle iki Bos-

ton'o, nuo St. Petersburg'o iki Detroit'o.

„Baigę studijas De Paul universitete, paragavome įvairaus darbo, o nuo 1995 metų abu dirbame St. Xavier universitete — truputį dėstome, daug akompanuojame“. Rokas dar ir privačiai moko vaikus, kasmet rengia savo mažųjų studentų fortepijoninius koncertus, keli jo studentų net dalyvavo viename jaunųjų pianistų konkurse.

Taciau, nepaisant visos įtemptos darbų ir studijų kasdienybės, abu širdyse visų pirma yra pianistai, laukiantys progos išeiti į sceną, pasidalinti su klausytojais savais išgyvenimais, savais atradimais, o tai reikalauja kasdienio įtempo darbo, tobulinimosi, gilinimosi... „Būti pianistu, reiškia niekada nejausti pasiekus tikslą — muzika juk tik nuskamba ir išnyksta, ir kiekvienas grojimas, koncerte ar namie, visada unikalai nepakartojamas, bet visada gali būti patobulintas. Muziko gyvenimas jau toks yra, kad nuolat jauti mokytojo ar bent jau korektoriaus svarbą. Šiuo atžvilgiu esame labai apdovanoti — vienas kitą vis gir-

dime grojant, vis patariam, iškeliam klausimus. Aišku, vien to „brendimui“ nepakanka. — važiuojame į Zürich'ą pas mums labai brangią pianistę Esterą Elinaitę, beje, gimusią ir augusią Lietuvoje, taip pat neįkainojamų patarimų gaudavome, bet, deja, nebegausime, iš Cleveland'e gyvenusio ir dirbusio profesorius-pianisto Andriaus Kuprevičiaus, kuris kartus labai vaisingai konsultavomės pas Edvard Auer Bloomington, Indiana“. Ne vien tik patarimo klausta — išbandytos jėgos daugelyje tarptautinių konkursų. Abu Zubovai yra Frinna Awerbuch konkurso New York'e nugalėtojai, groję Lincoln Center ir garsiojoje Carnegie Hall rečitalių salėje New York'e.

1997 metais abiem pianistams buvo dosnūs koncertai — koncertuota su Vilniaus styginių kvartetu New Jersey ir Čikagoje, groti kamerinės muzikos koncertai su Lyric Opera ir Chicago Symphony orkestrų muzikais, šaukiami pasisekė koncertas Čikagos Jaunimo centre X Mokslo ir kūrybos simpoziumo programoje, o jau greitai ir kelionė Lietuvon. Tuoj sugrįžus — vėl nauji planai, nauji koncertai — Sonata jau kovo 10 dieną gros De Paul universiteto koncertų salėje su dviem Lyric Opera orkestrų muzikantais, Roko kovo 25 dieną laukia fortepijoninės muzikos vakaras St. Xavier universitete.

O dar prieš važiuodami Lietuvon, Sonata ir Rokas Zubovai, nutarė ir Čikagos fortepijoninės muzikos mėgėjams pristatyti koncertuose Lemont'o Pasaulio Lietuvių centre vasario 1 dieną, 1 val. p.p. ir Beautiful Sound, Burr Ridge, sausio 30 dieną 6 v.v. savo Lietuvos „Sugrįžimų“ koncertams ruošiamą programą, sudarytą iš Robert Schumann ir Sergei Rachmaninov fortepijoninių kūrinių. Be jokios abejonės, galime laukti puikių muzikos popiečių, o gausus klausytojų apsilankymas šiuose koncertuose bus puikus parodymas, kad sekame, domimės ir remiame nelenčią šių jaunų darbėčių ir talentingų muzikų kelią.

Irena Šaparnienė

Balys Sruoga

(Atkelta iš 1 psl.)

mo kaminu sudarė nuotaiką. Mūsų mintis tada pavėgė neseniai nukankinti žuvę draugai ir nuolat ne normaliai mirštantys, o žudomi žmonės, išsinešantys iš Stutthof'o į laisvę tik per ruktantį krematoriumą.

Nors klausėmės tada labai normaliai ir priekį išėjusių draugų, ir scena (žodį „scena“ sakau dabar, o tada tai buvo barake erdvė priekyje, kur degė žvakutės), paruoštų nuoširdžių mirusiųjų garbei posmų. Girdėjome eiliuotai arba paprastą proter paruoštą žodį, mąstymą, rašytą dvasiniam susikaupimui, prisimenant genocidą Lietuvoje ir mūsų tautos aukas čia kacetė ir Sibire. Nors visa tai buvo atlikta draugų — „Aitvarų“, bet mes tai laikėme Sruogos kūryba, kuri jo buvo peržiūrėta, taisyta ir atrinkta. Tai buvo Balio Sruogos suruošta Stutthof'o Vėlinių drama, atlikta tam tikra forma, tamsioje, susikaupiant tik prie degančios žvakutės. Sruoga atkreipė dėmesį į formą ir tuo būdu sukūrė ryšį tarp mūsų gyvųjų ir mirusiųjų Stutthof'o mirties karalystėje. Užbaigus skaitymus dar ilgokai tyloje susikaupę mąstėme.

Sruoga ir pats parašė ne tik „Dobilėlis penkialapis“ — komediją, „Uošvė“ — komediją „Pavasarinė giesmė“ — dramą (kaip atsiminimuose pažymi kun. Stasys Yla arba ir dr. Antanas Kučas), bet, atradęs valandėlę nuo nuovargio, ir kitus kūrinius. Perskaitęs juos sudraskydavo ir įmesdavo čia pat į krosnį, lyg norėdamas save kaip Didįjį Aitvarą sunaikinti. Tie kiti „mažieji“ Aitvarai, bandė jį perkabėti, kad nedras-kytų. Kodėl draskė? Tai mums, iš šono stebintiems, sukėlė tam tikrą skaudulį. Liko neaišku, ar tai darė, kad mums sudarytų įspūdį, ar kad jam patiam beskaitant susidarė tokia nuotai-ka. O Sruoga buvo impulsyvus, protarpiais nervingas, užsida-rius. Kokia priežastis buvo, kad jis ir Aitvarų draugystės atsisa-kė, o be jo, Didžiojo Aitvaro,

globos ir kiti Aitvarai išsisklaidė. O gal išsisklaidė todėl, kad emė daugėti lietuvių kalinių. Stutthof'as išaugo į didelį kalinių miestą, buvo statomi nauji krematoriumai, dujų kameros, ir artėjantis frontas keitė nuotai-ka. Artinosi mums visiems lemtingos valandos, o Balys

Sruoga, kiek galėdamas prieiti, naršėsi po lagerio archyvus.

• Balio Sruogos minėjimas įvyks rytoj, sekmadienį, sausio 25 dieną, 3 v. p.p. Jaunimo centre, Čikagoje. Šią akademinę ir meninę popietę rengia Lietuvos vaikų globos būrelis „Saulutė“.

Kelios mintys Ragienės, Veleckytės ir Vasaičio koncerto proga

LORETA
VENCLAUSKIENĖ

Lietuvių dailės muziejus Lemont, Illinois, buvo įkurtas savotiškose patalpose — rusyje. Betgi sujungus amerikietiškojo praktiškumą su lietuvišku išradimu, jis tapo jaukia ir pakankamai erdvia vieta parodomis rengti: o muziejaus vadovės Dalios Šlenienės rūpestiu, dar ir naudinga ne tik dailės, bet ir kitų kultūros sričių renginiams ruošti.

Antai šių metų sausio 11 dienos, sekmadienio, vidurdienį čia muzikavo Praurimė Ragienė (sopranas), Linda Veleckytė (smuikas), Alvydas Vasaitis (fortepijonas). Koncertas buvo skirtas 1991-ųjų sausio 13-os aukų Lietuvoje atminimo pagerbimui. Jį organizavo JAV Lietuvių Bendruomenės Kultūros taryba (pirmininkė — Marija Remienė), o atsilankę gausi lietuviška publika. Pakilią nuotaiką turbūt lėmė daugelis dalykų — ir gerai pasirodę atlikėjai, ir pilna žmonių Dailės muziejaus salė, ir skirtingiems muzikos skoniams parinkta koncerto programa.

Prieš daugelį metų dainavimo meną pamėgusiai Praurimė Ragienė dar ir šiandien tik tada kadaise Vlodo Jakubėno pateiktas apibūdinimas: „Solistė turi ne per stiprų lyrinį sopraną, gražiai išplėtotą, išlygintą visuose registruose“. Pasak Jakubėno, solistės dainavimas tiek ekspresijos, tiek balso stiprumo atžvilgiu būvis šiek tiek „rezervuotas“, tačiau kūrinių atlikimas pasižymėjęs jausmingumu bei „muzikiniu ir stilistiniu supratimu“.

Dailės muziejaus Lemont'e saleje Praurimė Ragienė dainavo labiau į lengvosios muzikos žanrus linkstančias dainas (turiu galvoje pirmiausia P. Šopagos kūrinius). Tačiau Vytauto Janciaus „Nedvelk, vejeli“, Aleksandro Kačanausko „Vai putė, putė“ ir ypač renginio temai atsiliepiantis Giedrės Gudauskienės kūrinys „Requiem mano draugams“ (Julijos Švabaitės žodžiais) buvo įdomus ir gražiai papildė kitą — instrumentinę — koncerto pusę.

Linda Veleckytė ir Alvydas Vasaitis, jaunesnioji mūsų išeivijos karta, publikai taip pat gerai pažįstami. Smuikininkė dirba pagal savo profesiją, pianistas skiria muzikai laisvalaikį. Šiame koncerte jie atliko „Allegro con brio“ iš Ludwig van Beethoven'o Sonatos smuikui ir fortelijonui Op. 12 Nr. 1, D-dur, Juozo Pakalnio „Raudą“ ir Antonio Vivaldi koncertą Op. 8, Nr. 4, „Žiema“. Antonio Vivaldi (1678-1741) muzikos atlikimas neabejotinai šiame koncerte buvo ryškiausias. Linda Veleckytė griežė spalvingai, puikiai pabrėždama barokinės muzikos stiliaus privalumus — solo partijos virtuoziskumą, griežtą ritmą, lėtųjų dalių melodinę įtampą, paviršiniam puošmenoms, primenančioms vokalo koloraturas. Žinia, muzikos smuikui repertuaras platus. Būtų įdomu dažniau Veleckytės griežimo pasiklausyti; kad ir neilgo — sekmadienio muzikos popietės — recitalio pavidalu.

Beethoven'o Sonatoje ir Vivaldi koncerte smuiko ir fortelijono partijos yra lygiavertės. Todėl Alvydai Vasaičiui, kaip pianistui, čia buvo daug gražių progų pasirodyti. Beethoven'o Sonatą atliekant, pažymėtina gera technika, frazuotė, aiškus klasištinio kurinio visumos pojūtis. Greta to, pakankamai subtiliai išlaikyti dviejų instrumentų skambėjimo pusiausvyrą. Tomis pačiomis savybėmis — tik dar darnesniu an-

Po JAV Lietuvių Bendruomenės Kultūros tarybos ruošto koncerto sausio 11 dieną Lietuvių dailės muziejuje, Lemont'e: Kultūros tarybos pirmininkė Marija Remienė, muzikas Alvydas Vasaitis, solistė Praurimė Ragienė ir JAV LB Krašto valdybos pirmininkė Regina Narušienė.

sambliniu susitelkimu — pasižymėjo taip pat ir Pakalnio „Raudos“ bei Vivaldi koncerto smuikui atlikimas.

Savomis išeivijos jėgomis paruoštas muzikos renginys tikrai pasisekė. Tai pranešdami galėtume recenziją užskleisti. Tačiau, štai jau daugiau kaip dešimt metų stebint išeivijos muzikinį gyvenimą, vis kyla vienas ir tas pats klausimas: — Kodel išeivijos muzikiniame gy-

venime tiek daug atsitiktinumo reiškinių, ir kodel tiek maža sistemingo talentingųjų artistų remimo ir paskatinimo? Kodel, turint milijoninius fondus, taip sunkiai įveikiami visi finansiniai barjerai?

Žinia, kiekvienam kultūros sumanymui įgyvendinti reikia rėmėjų, reikia mecenatų. Neįmanoma, kad kultūra būtų savarakiška. Lietuvių muzikos! lietuvių suvokimas tarsi kaip kokią artistų auką

visuomenei. O gal į tautinio išlikimo — panašiai kaip į valstybės stiprinimo — problemą vertėtų pažūrėti iš kitos pusės: kaip į psichologinį pasirušimą globoti kūrybines savųjų galias? Tuomet galgi greičiau subrestu konkreti veiklos sistema; o ir žmonių, tam darbui gabių, atsirastų. Dabartis menų srityje yra šiek tiek kitokia. Apie ją vertėtų atskirti, ir visiems, pasikalbėti.

Apie nutrūkusią grandį...

(Atkelta iš 2 psl.)

20-ojo amžiaus pirmoje pusėje dabarties valstybės, kaip Anglija, suteikė politines teises moterims 1928 metais, Lietuva 1922 metais. Tačiau plačiu mastu besireiškiantys feminizminiai judėjimai prasidėjo tik po Antrojo pasaulinio karo.

Šiuo metu moterys yra išsivokiusios daugelį, prieš šėsis tūkstantmečius joms atimtų, teisių: profesijose, amatuose, politikoje, moksle. Taip pat ir vyrija pradeda užsiangauoti vaikų auklėjimui, buitinių šeimoms darbų pasidalinimui, dalyvavimu žmogui gimdant ir panašiai. Bet visa tai dar tebėra maži lygiavertisumo daigai, prasikėlę pro nelygybės luobą.

Ko autorė nepamini, tai kad revoliucijos, sąjūdžiai, judėjimai, pradėję su kilniais ir svarbiais tikslais, ilgai neišgyja negiamų ir pavojingų savybių. Taip ir kraštutinės feminizmo apraiškos, pvz., negimusiojo žudymas, pridengtas itaigi sofizmu — moters teisė į savo kūną. Taip pat, remiantis lygiateisiškumu, ir moters veržimasis į kariuomenę bei karo mokyklas. Tokie lygiateisiškumo aspektai — priešingybė moters prigimčiai, tai gyvybės, globos, augimo, taikos taurė. Žudymas ir tarnyba žudymo technologijai moterį labiausiai nužemina ir nužmogina.

Iš androkratinės į gylaninę visuomenę

Šių dienų pasaulis apgultas milžiniškų problemų: globaliniu mastu prasiveržiančių maža, bet ypačiai žiaurių, karų, nuolatinių branduolinių ginklų susinaikinimo baimės, gamtos išteklių piktnaudžiavimo, žemės, oro ir vandens tarša, ne-

kalbant jau apie nukaltimų — (ypač prieš moteris ir vaikus) gausėjimą.

Kokią „receptą“ siūlo autorė šiai padėčiai taisyti? Grįžimą į androkratinę į gylaninę visuomenę, t.y. iš vyriškos dominavimui ir lygiomis teisėmis moteris jungiančias socioekonominės bei politines struktūras? (*The Chalice and the Blade*, p. 199).

Autorė ypač pabrėžia išbalansuotą vyro-moters santykių svarbą. Šiuo metu daugelyje kraštų vaikai tebeauginami dominuojančios atmosferoje, o žmogus mušamas, kad „nekaulytų“ vyro pinigų, už kuriuos jos nu-pirktų šeimai maisto, jei vyras tų pinigų nepragertų...

Autorės įsitikinimu, žmonija svirduliuoja ant siauros susinaikinimo briaunos. Jos nuomone, išsigelbėjimas — atmeti hierarchines sistemas ir pradėti burtis į vienijančias grandis („future based on linking, not ranking“). Tik tokia visuomenė galės suprasti, kad grovimo ir žudymo technologijos, kurios dar ir dabar tebeįkovoja žmonijos išteklius, turi užleisti vietą gylaninei santvarkai, kurios pagrindas dalinimasis ir rūpyba.

Kada žmonija nebemokys savo vaikų, kad žmogus iš esmės yra blogas, kada nebeprasakos istorijų apie didvyrius, garbinamus dėl jų žiaurumo, ir nebeseks pasakų apie moteris-raganas, tada pasaulis grįš prie kūrybos ir meilės, grįš į pirmąją būseną — gyvybės Taurę — valdantįjį principą. „Žmogiškoji veikla, verta aukščiausio atlyginimo, kaip aukščiausia vertybė, yra rūpinimasis kitais“, rašo Riane Eisler.

Šiuos autorės semprotavimus suvokti ir du sakinius: mylėk savo artimą, kaip pats save; nedaryk jam to, ko nenori,

kad tau darytų. O tai išplaukia iš individualaus žmogaus širdies ir valios pirmiau negu iš valdžių ar socioekonominės sistemos. Tikintį į Dievą (o Jis — be lyties), moters vietą Amžinos Buties plane gražiai nusako senas posakis: „Dievas sutvėrė moterį ne iš vyro galvos, kad ji valdytų, ir ne iš kojų, kad jam vergautų, bet iš šono, kad būtų prie širdies...“ O širdis — žmogui simbolis visko, kas žmogui geriausia.

Užvertiant „Taurę ir kardą“, džiugu, kad talentinga autorė atskleidžia dar netyrinėtas žmonijos susipriešinimo gelmes bei moters — žmogaus padėtį proistorijoje, istorijoje ir dabartyje. O dar džiugu, kad ji savo teorijas paremia garsios lietuvių mokslininkės Marijos Gimbutienės faktais.

Riane Eisler. *THE CHALICE AND THE BLADE*. Our history, Our Future. New York: Harper & Row, 1987.

Anaheim susidomėjo lietuviais dailininkais

Dešimtas dydžių miestas Kalifornijoje yra Anaheim, 1847 metais buvęs vokiečių vynuogių augintojų kolonija, į pietryčius nuo Los Angeles. Verčiant iš vokiečių kalbos, miesto pavadinimas reiškia „Namai prie Anos upės“. Ilgainiui Anaheim virsto svarbiausia Orange apskrities vietove, su klestinčiu garsiuoju Disneyland, su Amerikos lygos beisbolo komanda „Angels“ ir ledo ritulį žaidžiančiais „Mighty Ducks“.

Graziame muziejaus pastate galima susipažinti su miesto ir apskrities istorija. Yra salių ir dailės parodoms. Pernai muziejaus kuratoriai, pavarę Anaheim Hills rajone gyvenantių tapytojų, vyrų ir žmonių, Mykolo Paškevičiaus ir Onos Dokals-

PETRAS PETRUTIS

Netrukus Čikagoje koncertuos du kauniečiai. Tai smuikininkas Vilhelmas Čepinskis ir pianistė Lina Šatkutė. Smuikininkas yra pažįstamas iš 1991 metais Čikagoje surengto koncerto. Pianistė dar nepažįstama ir niekuomet negirdėta. Aną dieną teko susisiekti telefonu ir pasikalbėti su Vilhelmu Čepinskiu.

— Sakyk, mielasai, kaip sekasi tėvyneje ir ką dabar veiki?

— Iš Amerikos į Lietuvą sugrįžau praėjusių metų birželio mėnesį. Sugrįžęs nemazai koncertavau. Vienas svarbiausių buvo maestro Juozo Domarko kūrybinės veiklos 40-mečio koncertas. Jame, palydint simfoniniam orkestrui, — atlikau Šostakovičiaus didįjį koncertą, kurį transliavo Europos radijas. Numatoma išleisti šio koncerto magnetinį įrašą. Gruodžio 31 dieną baigiau septynių koncertų turnė po Lietuvą. Grojau, palydint orkestrui, septyniuose miestuose.

— Apie patį, Vilhelmai, esame nemažai girdeje. Galima sakyti, jog esame neblogi pažįstami. Tačiau apie Liną Šatkutę žinome žinų. Gal galėtume mus supažindinti?

— Mielai. Mudu su Lina esame pažįstami nuo mokyklos laikų. Ji, kaip ir aš, baigė Juozo Naujalo mokyklą. Šiuo metu ji studijuoja Kauno Muzikos akademijoje. 1995 metais mudu pradėjome gana aktyviai koncertuoti. Ji man talkininkauja kaip koncertmeisterė. Lina Šatkutė yra dalyvavusi pasaulinio garso Petersono kvarteto rengtame muzikos festivalyje, Vokietijoje. Taipgi mes abu esame

Vilhelmas Čepinskis

groję Vokietijoje. Na, o dabar rengiamės atvykti į JAV.

— Kiek man žinoma, judu koncertuosite Lietuvos respublikos mėsijos prie Jungtinių Tautų rengiamame Vasario 16-tosios minėjime New York'o mieste. Tiesa?

— Taip. Mes tenai grosime. Numatomi koncertai ir kitose vietose. Bet aš labai džiaugiuosi, kad pagaliau vėl galėsiu pasirodyti Čikagoje, kur palyginti seniai teko būti. Kiek pamenu, Čikagoje koncertavau 1991 metais.

— Mes puikiai prisimename Tavo ankstyvesnį koncertą ir dabar tikime, kad vasario 8-ą dieną įvyksias koncertas bus neužmirštamas.

Atrodo, kad pats, Vilhelmai, Lietuvoje daugiausia bendraujate su Juozo Domarko vadovaujamu simfoniniu orkestru?

Elaine Patackaitės Redmond poetinė fotografija

Elaine Patackaitė Redmond gimė Detroit'e 1940 metais iš abiejų lietuvių tėvų. Baigus mėsion studijas magistro laipsniu, ji mokytoja įvairiose mokyklose, dėstyda fotografijos mėsion. Trumpai kalbant, ji yra ypač šiuolaikinė menininkė, nes ji yra menininkė fotografė.

Pernai lapkričio 19 dieną savo patios galerijoje Clique, 200 West Fifth Avenue, Royal Oak, Michigan, (telefonas 248-545-2200), ji atidarė savo fotografijų parodą, kuri vadinasi Manekėnų serija. Tai yra nuo 1990 metų fotografuoti manekėnai, kurie buvo rasti Mario manekėnų studijoje Detroit'o vidurmiestyje. Ši studija supirkdavo manekėnus iš viso pasaulio. Tačiau studija pamažu uždarė ir manekėnai tapo apleisti ir ap-

gadinti. Manekėnų vaškuotas paviršius nuostabiai atspindi spalvotose fotografijose. Kai kurie manekėnai buvo išgelbėti nuo gaisro. Vienas toks manekėnas, kurį Elaine pavadino Antoinette Francoise Duvall, kadaise buvo gražus ir puošnus. Jam tik 80 metų, bet jis laiko sužalotas, kaip ir žmogus. Nosis galas nuskeltas. Tačiau ji tebelaukia savo Arlekinio. Jos biustas pagarbiai išstatytas Clique galerijoje tarp daug jos fotografijų, kurios pagauna manekėno liūdesį ir lūkestį. Liūdnas ir subtilus grožis rodo laiko trapumą ir grožio praeinamumą.

Kai kas sako, jog visas menas turi etniškas šaknis. Elaine Patackaitė Redmond savo fotografijose nelyg dainuoja lietuviškai

— Ateinanti pavasarį bus dešimt metų, kai aš dirbu su maestro Domarku ir jo vadovaujamu orkestru.

— Sakyčiau, kad dešimt metų, ypač paties amžiuje, yra nemažas laiko tarpas.

— Taip. Tai yra beveik pusė mano nuvyvento gyvenimo. Pavasarį man bus 21-eri. Aš nuo vienuolikos metų amžiaus su maestro Domarku artimai bendrauju ir koncertuoju.

— Sakyk, ar didelis skirtumas, palyginant Lietuvos ir JAV muzikinį gyvenimą?

— Pagrindinis skirtumas tai, kad mes Lietuvoje nesame tokie turtingi, kad galėtume dažnai kviesti pasaulinio garso atlikėjus. Mes Lietuvoje rečiau girdime pasaulio pagarsėjusius muzikus, negu, sakysime, New York'e, Berlyne ar Čikagoje. Tai miestai, kurie yra finansiškai pajėgūs pakviesti aukščiausios menininkų. Tai toks gal ir būtų esminis skirtumas. Tačiau pastaruoju metu Vilniuje vyksta didelės permainos. Vilniuje jau yra rengiami pasaulio garsonybių koncertai ir tarptautiniai festivaliai. Galima sakyti, kad Vilniaus miestas tampa dideliu muzikos centru. Norėčiau pridurti, kad lietuvių muzikinis gyvenimas yra labai judrus ir aukšto lygio.

— Kokius kūrinius išgirsime Čikagoje rengiamame koncerte?

— Čikagoje atliksim Franck, Debussy, Wieniawski, Sarasate ir kitų kompozitorių kūrinius. Beje, antrojo koncerto dalyje skambės virtuoziškos pjesės.

— Tikrai įdomu. Ačiū, Vilhelmai, už pasikalbėjimą. Linkime geriausios sėkmės, linkime geros kelionės ir tariaime — įkūlo pasimatymo Čikagoje.

Amerikos lietuvių radijo rengiamas smuikininko Vilhelmo Čepinskio ir pianistės Linos Šatkutės koncertas bus vasario 8 dieną, 3 val. p.p. Jaunimo centre, Čikagoje.

Elaine Patackaitės Redmond daryta fotografija Marijos Mannequin Studio, 1997

dainą. Gražiai ir liūdnai. Ji norėtų parodyti savo darbus ir Lietuvoje.

Saulius Šimolinas

„Lietuvių literatūra“ — anglų kalba

„Vagos“ leidykla visai neseniai anglų kalba išleido stambią, 516 puslapių knygą *Lithuanian Literature*. Ši veikalą parengė keturi Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto literaturologai: Vytautas Kubilius, Albertas Zalatorius, A. Samulionis (jau miręs) ir Vytautas Vanagas. Kvalifikuotų vertėjų tekstus peržiūrėjo Violeta Kertienė.

Knyga šiandieniniu žvilgsniu apžvelgia lietuvių literatūrą ir jos raidą nuo 14-ojo amžiaus kronikų, nuo Martyno Mažvydo

coln bulvaru į rytus iki Anaheim Blvd, tada į dešinę. Adresas: Anaheim Museum, 241 S. Anaheim Blvd, Anaheim, CA 92815-1122. Tel. 714-778-3301.

Pr.V.

iki pastarųjų laikų. Neapėita egzodo, tremties, rezistencijos literatūra. Kartu su literatūros ir kultūros reikšimais atspindi ir Lietuvos istoriją. Leidejai šią knygą skiria užsienyje gyvenantiems skaitytojams, o taip pat tai išeivijos jaunuomenės daliai, kuriai jau lengviau skaityti angliškai negu lietuviškai. Leidejai sakė, kad šios knygos duomenys pristatyti Interneto tinklu.

Leidejai susirūpinę kaip sudaryti palankesnes sąlygas, kad ši knygą galėtų įsigyti užsienyje gyvenantys lietuviai ir kiti angliškai skaitantys asmenys. Žinoma, „Vagos“ leidykla ir kituose knygynuose ją gali nusipirkti į Lietuvą atvykę užsieniečiai (kaina 29.95 JAV dolerių), bet leidykla ieško ir kitų būdų, kad šią knygą būtų galima nusipirkti JAV, Kanadoje, Australijoje, kitose šalyse.

A. A. Naujokaitis